Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti *Musiqi elmi, mədəniyyəti və təhsilinin aktual problemləri* №2, 2024, **s. 83-88**
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет *Актуальные проблемы музыкальной науки, культуры и образования* №2, 2024, **с. 83-88**
Azerbaijan State Pedagogical University *Actual problems of the science, culture and education of music* №2, 2024, **p. 83-88**

TƏLİM VƏ TƏRBİYƏNİN NƏZƏRİYYƏSİ VƏ METODİKASI (MUSİQİNİN TƏDRİSİ METODİKASI)

UOT 78.06

A.H.Qəribova
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
AZ 1000, Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli küçəsi, 68
E-mail: qaribova.arifa@gmail.com
ORCİD ORQ: 0000-0001-8059-5566

SOLFECİONUN TƏDRİSİNƏ MÜASİR YANAŞMA

Açar sözlər: *solfecio, musiqini eşitmə qabiliyyəti, təhsilin modernləşməsi*

Məqalədə XXI əsrdə solfecio tədrisində fənnin məzmununu bəsitləşdirmədən, onu yeni nəsil şagirdlər üçün necə maraqlı və cazibəli etmək prolemi araşdırılır. Burada qeyd olunur ki, bilavasitə musiqi eşitmə qabiliyyətinin hərtərəfli inkişafına yönəlmiş solfesio iki məqsəd güdür: birincisi – peşəkar yüksək səviyyəli musiqiçi-mütəxəssis yetişdirmək və ikicisi – sosial-fəal dinləyici və musiqisevər şəxs tərbiyə etmək. Heç şübhəsiz ki, solfecio fənni musiqili-nəzəri blokun tətbiqi fənni olaraq qalacaq. Lakin yeni dövr onun hərtərəfli tətbiqini tələb edir. Solfecio dərsinə gələn hər bir şagird dərk etməlidir ki, məhz bu dərslərdə o, peşəkar musiqiçi olasa da, olmasa da ona gələcəkdə müxtəlif fəaliyyət sahələrində lazım olan hər bir şeyi, yəni öz diqqətini, yaddaşını və diqər qabiliyyət və vərdişləri əldə edə bilər.

А.Г.Гарибова

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ПРЕПОДАВАНИЮ СОЛЬФЕДЖИО

Ключевые слова: *сольфеджио, музыкальный слух, модернизация образования*

В статье рассматривается проблема, как в XXI веке при обучении сольфеджио, не упрощая содержание предмета, сделать его привлекательным и интересным для нового поколения учащихся. Здесь отмечается,

что направленное непосредственно на всестороннее развитие музыкального слуха, сольфеджио преследует две цели: во-первых, воспитать профессионального музыканта – специалиста высокого уровня, во-вторых, воспитать социально активного слушателя и любителя музыки. Несомненно, сольфеджио останется прикладным предметом музыкально-теоретического блока. Но новая эпоха требует еге комплексного применения. Каждый ученик, посещающий занятия сольфеджио, должен понимать, что именно на этих занятиях он сможет развить свое внимание, память и другие способности и навыки, то есть приобрести все, что ему понадобится в будущем в различных сферах деятельности независимо от того, станет он профессиональным музыкантом или нет.

A.H.Garibova

A MODERN APPROACH TO TEACHING SOLFEGGIO

Key words: *solfeggio, musical ear, modernization of education*

The article examines the problem of how to make solfeggio attractive and interesting for a new generation of students in the 21st century while teaching it, without simplifying the subject. It is noted that solfeggio, aimed directly at the comprehensive development of musical ear, pursues two goals: firstly, to educate a professional musician – a high-level specialist, and secondly, to educate a socially active listener and music lover. Undoubtedly, solfeggio will remain an applied subject of the musical-theoretical block. But the new era requires its complex application. Each student attending solfeggio classes should understand that it is in these classes that he will be able to develop his attention, memory and other abilities and skills, that is, acquire everything that he will need in the future in various fields of activity, regardless of whether he becomes a professional musician or not.

Bu gün ölkəmizin musiqi təhsilində solfecio fənninin həm məzmunu, həm də onun tədrisi metodikası böhran yaşayaraq, özünün hərtərəfli səmərəliliyini isbat etməli olur. XXI əsrdə solfecio tədrisində ortaya çıxan ən vacib suallardan biri aşağıdakıdır: fənnin məzmununu bəsitləşdirmədən, onu yeni nəsil şagirdlər üçün necə maraqlı və cazibəli etmək olar? Demək olar ki, bizim musiqili gələcəyimizin mühüm məsələsi həll olunur: gənclərin tərbiyəsi və təlimində yeni nəticəyönümlü yanaşmanı axtarıb-tapmaq. Axı "solfecio musiqiçilər üçün ən qaralama və eynizamanda ən böyük bir fənndir. O, musiqi peşəsinin ən vacib məhvumuna – musiqi eşitmə qabiliyyətinə həsr edilibdir." [2, s. 98].

Demək ki, bilavasitə musiqi eşitmə qabiliyyətinin hərtərəfli inkişafına yönəlmiş solfesio iki məqsəd güdür:

1) peşəkar – yüksək səviyyəli musiqiçi-mütəxəssis yetişdirmək;

2) sosial – fəal dinləyici və musiqisevər şəxs tərbiyə etmək.

Solfecio – çox profilli fəndir, o bir sıra müstəqil lakin bir-birilə qarşılıqlı əlaqəli məsələləri əhatə edir: eşitmə qabiliyyətin inkişafı, oxuma vərdişinin əldə edilməsi, musiqi nəzəriyyəsinin mənimsənilməsi, musiqi dili vasitələrinin mənimsənilməsi, musiqi təfəkküründün inkişafı. Lakin fənnin bəzi problemli nöqtələri də mövcuddur, məsələn, konsert fəaliyyətindən təcrid olma, həddən artıq quru "nəzəriyyəçiliyə" sürüklənmə.

Yalnız aşağıdakıları həyata keçirdikdən sonra yuxarıda qeyd etdiyimiz krizisdən qurtulmaq mümkündür:

– Müxtəlif dövrlərə və üslublara çevik keçmək qabiliyyətinə malik "açıq eşitmə qabiliyyəti"ni tərbiyə etmək.

– Öyrənənlərin evdə və dərsdə yerinə yetirdikləri yaradıcı işlərin (improvizasiya, bəstə) rolunu artırmaq.

– Psixologiya elminin son nəticələrinə əsaslanaraq solfecio tədrisinin metodikasını inkişaf etdirmək.

– Fənnin musiqi bazasına müasir XXI əsr musiqisini, folkloru, caz və pop musiqini daxil edərək, onu inkişaf etdirmək.

– İfaçı-musiqiçilərin konkret fəaliyyət spesifikasını nəzərə alaraq, solfecionu müasir konsert təcrübəsi ilə yaxınlaşdırmaq.

– Fəal şəkildə texniki təlim vasitələrini istifadə etmək (sintezator, stereoyazı, kompyüter proqramlarını).

Heç şübhəsiz ki, solfecio fənni musiqili-nəzəri blokun tətbiqi fənni olaraq qalacaq. Lakin yeni dövr onun hərtərəfli tətbiqini tələb edir. Solfecio dərsinə gələn hər bir şagird dərk etməlidir ki, məhz bu dərslərdə o, peşəkar musiqiçi olasa da, olmasa da ona gələcəkdə müxtəlif fəaliyyət sahələrində lazım olan hər bir şeyi, yəni öz diqqətini, yaddaşını və diqər qabiliyyət və vərdişləri əldə edə bilər. Bu çox vacibdir. Bunun üçün isə XXI əsrdə solfecio elə tədris olunmalıdır ki, tələbə bu fənnin möcüzəli imkanlarına inansın.

Rusiyada professional musiqi təhsili sisteminin yaranmasına böyük səylər göstərmiş N.A.Rimski-Korsakov solfecionu "musiqiqi duyumunun inkişafı üçün qüdrətli vasitə" hesab edirdi. Onun fikrincə, solfecio fənni aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirməlidir:

1) Eşitmə qabiliyyətinin aşağı səviyyəsinin inkişafı: təmiz intonasiyaya nail olma, dirijorsuz birgə oxu və ya çalğı zamanı ansamblın tarazlığını əldə etmə, istənilən melodiyanı və ya akkordları lad və ritm cəhətdən üzdən düzgün ifa etmənin mənimsənilməsi.

2) Eşitmə qabiliyyətinin yüksək səviyyəsinin inkişafı: daxili eşitmə qabiliyyətinin inkişafı, absolyut eşitmə qabiliyyətinin inkişafı, musiqi məntiqinin

inkişafı ki, bunu harmoniya, polifoniya və musiqi formasının əsaslarını öyrənmədən əldə etmək mümkün deyil.

N.A.Rimski-Korsakovdan sonra XX əsrin əvvəllərində bir çox rus musiqi xadimləri solfecionun nəzəri əsaslarını işləmişlər. Belə ki, S.Maykapar intonasiya, ritm və s. məsələləri dərindən öyrənmişdir, B.Asafyev öz tədqiqatlarında eşitmə qabiliyyətinin inkişafına böyük diqqət yetirirdi, B.Yavorski lad məsələlərini araşdırmışdır. Daha sonra XX əsrin ikinci yarısında solfecio fənninin inkişafının yeni mərhələsi başlayır. Görkəmli pedaqoqlar B.Alekseyev, D.Blüm, Y.Davıdova, T.Müller, A.Ostrovski, B.Nezvanov, İ.Sposobin qüdrətli metodik baza yaratmışlar.

XX əsr bir sıra müəllif metodikalarının yaranması ilə əlamətdardır. Bunlardan biri Zoltan Kodayinin *relyativ sistemi*dir. Bu sistem lad solmizasiyası və əl-barmaq işarələrin istifadəsi metoduna əsaslanır. Musiqi məşğələlərinin əsas növü kimi Koday xalq mahnılarının müxtəlif hərəkətlərlə birgə (əl çalma, oyunlar, ritmik müşayiət vəs.) xorla oxumasını hesab edirdi.

Digər bir konsepsiya alman pedaqoqu və bəstəkarı Karl Orf tərəfindən təklif olunmuşdur. Onun "Şulverk. Uşaqlar üçün musiqi"si 40-dan artıq ölkədə yayılmışdır. Beş cildli uşaq musiqisi antologiyası Orf tərəfindən toplanıb, rəqs və ansabl (səsli uşaq alətləri) müşayiətilə oxumaq üçün işlənmişdir. Bu metodikada da folklorun (fransız, danimarka, isveç, ingilis) interpretasiyası müşahidə olunur. K.Orfun metodikasının əsas məqsədi – uşaqda dünyaya "açıq" eşitmə qabiliyyətinin tərbiyəsi, yəni uşaqları XVIII-XIX əsrlərin Avropa klasiik musiqisi çərçivələri ilə məhdudlaşdırmamaq.

XX əsrin sonu və XXI əsrdə solfecionun inkişafı davam edir. Müxtəlif gözlənilməz orijinal ideyalar yaranır. Müasir musiqinin müxtəlif üslub və cərəyanların mənimsənilməsinə yardım edəm "lad solfeciosu" inkişaf etməyə başladı. Bu baxımdan rusiya pedaqoqları V.Blok, B.Şelomova, M.Karasyovanın nəşr etdikləri müxtəlif dərs vəsaitləri maraq doğurur.

Tanınmış pedaqoq-novator Q.Şatkovski öz müəllif metodikasında musiqi eşitmə qabiliyyətinin inkişafı üç bir-birilə əlaqəli prinsipə əsaslanır: Bilmək + Eşitmək + Hərəkət etmək (yəni oynamaq, oxumaq, bəstələmək, improprovizə etmək, imlalar yazmaq və s.).

Y.Nazaykinskinin "yeni solfecio" layihəsi fənnə qarşı münasibətin dəyişməsinə təkan verir. O, solfecionu ifa sesini idarə edən musiqişinin "psixo-texniksı" kimi təqdim edir. Onun fikrincə, ifaçının eşitmə qabiliyyətinin dörd forması inkişaf etdirilməlidir: 1) eşitmə-yaddaş, 2) eşitmə-təxəyyül, 3) eşitmə-nəzarətçi, 4) eşitmə-interpretator. Solfecio-ya bu cür baxış, demək olar ki, fantastik, görünməmiş perspektivlər açır.

Beləliklə, XXI əsrin əvvəlində musiqi nəzriyyəsinin eşitmə vasitəsilə mənimsənilməsinə yönəlmiş solfecio köməkçi fəndən musiqi qavramanın psixologiyasının praktiki hissəsinə çevrilir.

Solfecio fənninin tədrisi sistemində innovasiyalar tədrisə yeni yanaşmalarda, yeni şəraitdə köhnə üsullara yenidən baxılması və dərk edilməsində, yəni ənənəvi pedaqogikaya yenilik gətirməkdə özünü göstərir. Pedaqoji sahədə innovasiyalı texnologiyaların tətbiqi baxımından musiqi nəzəriyyəsi və solfecio fənləri əsas yerlərdən birini tutur. Qrup şəklində tədris edilən dərslər (laborator məşğələlər) müxtəlif yeni pedaqoji texnologiya və İKT-nin fəal istifadəsinə imkan yaradır. Müasir təlim metodlarından və İKT-dən istifadə sinif mühitində dəyişiklik etməyə və müəllimlə tələbə arasında, tələbələrin öz aralarında və ali məktəblə ev arasında baş verən qarşılıqlı əlaqələr qurmağa imkan yaradır. Son zamanlar Azərbaycanda tətbiq olunan müasir təlim metodikalarından biri olan interaktiv (fəal) təlim üsullarından və İKT-dən geniş istifadə olunmalıdır.

Solfecio tədrisində qeyri-ənənəvi dərs texnologiyaları və formaları yaranır: müsabiqə, turnir, estafet, duel, işgüzar və ya rollu oyunlar, krossvord, viktorina, tədqiqat, beyin həmləsi, intervyu, reportaj və s. Belə dərslər tələbələri fəal işə sövq edir, onların fənnə maraqlarını artırır, dərslərin nəticəliyi artır. Qeyri-standart təlim formaların istifadəsi müstəqillik, kollektivşilik kimi keyfiyyətləri və öz işini planlaşdırma bacarığını formalaşdırır. Lakin bu cür formaların istifadəsində də müəyyən bir dərəcə olmalıdır, hər dərsdə bunların tətbiqi marağı azaldır, tələbələrdə sanki bir alışqanlıq yaranır.

Sözsüz ki, təlim prosesinin əsas forması kimi yenə də ənənəvi məşğələlər qalmalıdır, lakin bunlara müasir texnologiyaların elementləri daxil edilməlidir. Bu idrak qabiliyyətlərinin altı səviyyəsinin inkişafını ehtiva edir: bilik, dərk etmə, tətbiq etmə, analiz, sintez, özünü qiymətləndirmə. Məsələn, ənənəvi imlanın yoxlanılması və qiymətləndirilməsini tələbələrin özlərinə həvalə etmək olar, yəni hər bir tələbə öz yoldaşının imlasını yoxlayıb, ona qiymət qoymalıdır.

Bununla bağlı dərs üçün material daha diqqətlə seçilməlidir. Məşğələdə müxtəlif fəaliyyət növləri istifadə edilməlidir: diskussiya, hekayə, krossvordların düzəldilməsi və həlli, dairəvi masa və s. İnteraktiv ünsiyyətin əsas növləri kimi kooperasiya və rəqabət çıxış edir. Şəxsiyyət arası kommunikasiyalara vurğu edilir. Tələbənin digər insanın mövqeyinə durmaq və yalnız bundan sonra öz hərəkətlərini qiymətləndirmək qabiliyyəti bunun əsasını təşkil edir. İnteqrasiyalı dərslərə daha çox yer verilir. Sinifdən xaric iş ənənələrinin dərsə daxil olunması da yaxşı nəticə verə bilər, məsələn KVN, "Kim? Harada? Nə zaman?" oyunlarının elementləri.

Beləliklə, müasir təhsildə gedən qlobal proseslərin səciyyəvi xüsusiyyəti onun fasiləsiz modernləşməsidir. Təhsildə modernləşmənin əsas məqsədi bu gün reallaşan kütləvi təhsil şəraitində yüksək keyfiyyətə nail olmaqdır. İnkişaf etmiş ölkələrin təhsil sistemləri qlobal tendensiyalara uyğun inkişaf edir. Qlobal tendensiyalar isə dünyanın yeni inkişaf səviyyəsi ilə müəyyən edilir.

ƏDƏBİYYAT

1. İsmayılova K.Q. Solfecio fənninin tədrisi metodikası. Dərslik. Bakı, 2009. 189 s.

2. Земцовский И.И. Музыкальная коммуникация: сб. научных трудов. Вып. 8. - СПб, 1996, 480 с.

3. Блок В. Ладовое сольфеджио. М., 2019, 104 с.

4. Ефремова Т.А. Учиться интересно! / Пособие по сольфеджио. Спб.: Композитор, 2006, 40 с.

5. http:// сольфеджио.онлайн.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 27.09.2024
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.10.2024
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 02.12.2024
Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mədinə Tuayeva
ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.